

Politica inovațională în Uniunea Europeană

Marta-Christina Suciu

Profesor universitar doctor
Academia de Studii Economice București

Abstract. *The innovation policies aim to analyze priority factors shaping innovative performance and to reflect the increasing appreciation of the economic and social importance of innovation. This paper is commissioned to examine topics of current interest or concern to innovation policy-makers in Europe. Based on literature and the framework of the European Action Plan for Innovation, this paper investigates different levels and fields of European innovational systems and practices.*

Key words: innovation; innovation policy; knowledge-based society; creative economy.

În societatea bazată pe cunoaștere și în mod special în economia creativă strategiile și politicile dedicate cercetării-dezvoltării-inovării sunt considerate a fi prioritare. La nivelul Uniunii Europene s-au adoptat numeroase măsuri și politici menite să susțină activitățile de cercetare-dezvoltare-inovare; o parte a acestora a fost deja implementată sau sunt în curs de pregătire. Varietatea acestor măsuri reflectă diversitatea condițiilor, precum și preferințele culturale și prioritățile din țările membre ale UE.

1. Obiectivele strategice la nivelul Uniunii Europene în domeniul inovării. Unele repere și inițiative

Primul Plan de Acțiune pentru Inovare în Europa (*The „First Action Plan for Innovation in Europe”*) a fost lansat de Comisia Europeană în anul 1996 și a oferit un cadru analitic comun și un context politic pentru politicile inovaționale din Europa. Construit pe baza acestui plan de acțiune „*Trend Chart on Innovation in Europe*” este un instrument practic pentru decidenții care implementează politicile inovaționale în Europa. Gestionat de *Innovation Directorate of DG Enterprise*, „*Trend Chart on Innovation in Europe*” oferă o colecție de date, analize și informații despre politicile inovaționale la nivel național și comunitar. Se pune accent pe: finanțarea inovării; inițierea și dezvoltarea unor afaceri inovative; protecția

drepturilor de proprietate intelectuală; politicile inovaționale și activitatea de cercetare-dezvoltare-inovare.

a. Strategia de la Lisabona

În martie 2000, la Consiliul European întrunit la Lisabona, șefii de stat și de guvern au stabilit drept obiectiv fundamental pentru Uniunea Europeană ca, la orizontul anului 2010, „să devină cea mai dinamică și competitivă economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă să asigure o creștere și dezvoltare sustenabile, precum și un nivel și o calitate cât mai bune ale ocupării, în condițiile asigurării coeziunii sociale”.

La Summitul de la Lisabona s-au sugerat noi direcții pentru dezvoltarea *politicii inovaționale* și pentru asigurarea interacțiunii acesteia cu alte strategii și politici. Un element central al strategiei de la Lisabona îl constituie crearea *Spațiului European al Cercetării (ERA)*. Constituirea ERA a fost propusă de Comisia Europeană prin Comunicatul „*Towards a European Research Area*”.

b. Obiectivul Barcelona

Doi ani mai târziu, la *Consiliul European de la Barcelona*, care a urmărit și identificarea progresului făcut în raport cu *obiectivul Lisabona*, șefii de stat și de guvern au convenit ca investițiile făcute în cercetare-dezvoltare la nivel european să crească la nivelul unei „*ținte*” de 3% *din PIB în anul 2010* (comparativ cu 1,9% în anul 2000).

S-a convenit și asupra creșterii cercetării finanțate din fondurile private de afaceri, de la un nivel de 56% la circa două treimi din investițiile totale din cercetare & dezvoltare, proporție deja atinsă în SUA și în unele țări din Europa.

În Europa, cheltuielile pentru cercetare și dezvoltare (C&D) ca procent din PIB sunt mai mici, atât față de cele din Japonia, cât și față de cele din SUA. Pentru a se atinge obiectivul fixat la Barcelona, cheltuielile cu C&D vor trebui să sporească cu peste 50%. *Suedia și Finlanda* depășesc deja ținta fixată pentru UE la nivelul anului 2010. Suedia are cel mai înalt nivel al cheltuielilor private pentru C&D (2,8% din PIB), adică o pondere mai mare chiar comparativ cu SUA și Japonia. În Finlanda cheltuielile private pentru C&D dețin 2,5% din PIB. În schimb, în alte țări ponderea cheltuielilor de C&D în PIB se situează la valori mai mici de 1% (în Grecia, Portugalia, Spania, Italia).

În septembrie 2002 Comisia Europeană a adoptat un prim Comunicat legat de „ținta Barcelona”: „*More research for Europe-Towards 3% of GDP*”, prin care statele membre erau consultate asupra căilor și mijloacelor necesare pentru atingerea obiectivului stabilit de *Consiliul European de la Barcelona*. Reacțiile care au urmat au exprimat în mod convergent sprijinul pentru această inițiativă. *Planul de acțiune adoptat la Barcelona* se bazează și pe recomandările primite din partea unui grup independent de experți. Una dintre secțiunile acestui plan, intitulată „*Main milestones*”, oferă informații legate de diferitele etape ale politicilor inovatoare integrate în procesul mai amplu al *strategiei de la Lisabona* corelate cu obiectivul 3%.

În anul 2002 statele membre au elaborat „*The 2002 Broad Economic Policy Guidelines*” prin care s-a recomandat îmbunătățirea inițiativelor firmelor de a investi în cercetare și dezvoltare.

Prin întrunirea din 20-21 martie 2003, *Consiliul European de la Bruxelles* a invitat statele membre „*să întreprindă acțiuni concrete de creștere a investițiilor făcute în cercetare-dezvoltare-inovare pentru atingerea țintei Barcelona*”. Consiliul European a subliniat și necesitatea întăririi *Spațiului European al Cercetării (ERA)* în beneficiul tuturor țărilor din Europa lărgită, în particular prin „*aplicarea unor metode de coordonare deschise pentru sprijinirea politicilor de cercetare-dezvoltare-inovare*”.

Pe data de 30 aprilie 2003 Comisia Europeană a adoptat cel de-al doilea comunicat intitulat sugestiv „*Investing in research: an action plan for Europe*”, prin care se oferă un plan concret de acțiune care permite identificarea atât a inițiativelor în derulare considerate a fi relevante pentru atingerea obiectivului de 3%, cât și noi posibile direcții de acțiune la nivel național și/sau european. Acest comunicat este însoțit de un *Document de lucru* care asigură informații complementare suplimentare.

Obiectivul stabilit la Barcelona a avut în vedere și recunoașterea importanței esențiale a sistemelor inovatoare pentru atingerea *obiectivului strategic de la*

Lisabona. Atingerea acestui obiectiv contribuie și la consolidarea *Spațiului European al Cercetării (ERA-European Research Area)*, obiectiv central al politicii de cercetare-dezvoltare-inovare la nivel european. În acest sens s-au adoptat și *Programele Cadru VI și VII*.

c. Rapoarte periodice ale grupurilor de experți

S-au constituit *cinci grupuri independente de experți*, reunind peste 60 de experți pentru a examina modul în care se poate îmbunătăți eficacitatea mecanismelor publice și private de susținere a sectorului de cercetare-dezvoltare. Aceste rapoarte au evidențiat necesitatea utilizării unui mix de instrumente menite să contribuie la îmbunătățirea eficacității și eficienței: *mixul de mecanisme de susținere publică; mecanisme de garantare; măsuri directe; capitalul de risc; măsuri fiscale*.

Investiția în cercetare-dezvoltare-inovare

Comisarul european Philippe Busquin consideră că, în raport cu planul de acțiune stabilit pe data de 30 aprilie 2003, s-au înregistrat unele progrese în implementare; dar procesul este încă relativ lent. S-a propus: dublarea fondurilor alocate pentru programele-cadru de cercetare; o mai bună utilizare a *Fondurilor Structurale* pentru îmbunătățirea capacității de cercetare și inovare din țările membre ale UE. Remarcabile sunt și inițiativele pentru anul 2010 ale *Băncii Europene de Investiții*, precum și cele care stau sub auspiciile *platformelor tehnologice* și a proiectelor „*Quick Start*”.

Investițiile în cercetare-dezvoltare-inovare se află în centrul *strategiei de la Lisabona*. Se sugerează însă că este necesară o îmbunătățire a condițiilor legate de investițiile în cercetare, prin modernizarea reglementărilor care țin de competiție, prin promovarea unor reglementări cât mai performante de management al proprietății intelectuale și de îmbunătățire a mobilității și a condițiilor de lucru din cercetare. Multe dintre statele europene și-au stabilit „ținte” naționale în raport cu „ținta” Barcelona. De exemplu, atât Franța, cât și Germania au adoptat obiectivul 3%; analog a procedat Slovenia. În conformitate cu unele cercetări econometrice, atingerea „țintei” de 3% din PIB pentru investițiile din *cercetare-dezvoltare-inovare* va avea un impact semnificativ pe termen lung asupra creșterii și ocupării în Europa. Investirea fondurilor cu predilecție în cercetările din domeniul științelor legate de mediu și al științelor sociale vor putea fi de folos pentru a prefigura un viitor sustenabil la nivel european. Se consideră în acest sens că:

- înainte de anul 2010 se va înregistra o creștere medie anuală a PIB-ului de 0,25% pe an și, respectiv, de 2 milioane de locuri de muncă de-a lungul perioadei 2004-2010.
- după 2010 se va înregistra o creștere medie anuală a PIB-ului de 0,5% PIB pe an și un număr de 400.000 noi locuri de muncă în fiecare an.

Dintre acțiunile menite să sprijine parteneriatul public-privat pentru facilitarea atingerii țintei Barcelona rețin atenția în special cele legate de:

- *Platformele Tehnologice Europene;*
- Proiectele «*Quick-starts*»;
- Fondurile de sprijinire prietenoasă a inovării;
- Reglementări legate de *managementul proprietății intelectuale* („Ghidul programelor de cercetare publică și drepturile de proprietate intelectuală” și „*Ghidul pentru managementul proprietății intelectuale prin cooperarea dintre sectorul public și privat în domeniul cercetării și dezvoltării*”).
- *Strategia Europeană pentru facilitarea mobilității și pentru asigurarea unor mai bune oportunități în managementul, pilotarea și dezvoltarea carierei cercetătorilor* (menționăm: adoptarea pe 17 martie 2004 a directivelor și recomandărilor legate de facilitarea inserției socioprofesionale și de programele de stagiu pentru cercetători; stimularea *mobilității cercetătorilor la nivel european prin deschiderea „porților” și centrelor de mobilitate; elaborarea unei Carte Europene și a unui Cod de recrutare și Conduită pentru cercetători*). Ingenioasă este și inițiativa propunerii formării a circa 700.000 de noi cercetători până în anul 2010 („*700 000 new researchers by 2010*”).

1.2. Spațiul European al Cercetării (ERA-European Research Area)

Pe data de 18 ianuarie 2000 Comisia Europeană a adoptat Comunicatul „*Towards a European Research Area*”, menit să contribuie la crearea unui cadru și a unor condiții de ansamblu favorabile promovării cercetării în Europa. Dacă în trecut politicile Uniunii Europene în domeniul cercetării s-au concentrat asupra cooperării dintre diverși parteneri din diferite țări, în prezent a devenit tot mai evident că un viitor al cercetării sustenabil pe termen lung în Europa presupune o concertare a eforturilor la nivelul de ansamblu al UE, adică crearea unui *Spațiu European al Cercetării (ERA-European Research Area)*. ERA se află în interdependență cu inițiativa constituirii *Spațiului European la Învățământului Superior (Procesul Bologna)*.

Inițiativa „*Spațiul European al Cercetării (ERA-European Research Area)*” combină mai multe măsuri:

- formarea unei *piete interne a cercetării* sub forma unei *arii/spațiu pentru mișcarea liberă a cunoștințelor, produselor cercetării și tehnologiei;*
- restructurarea *organizațiilor europene dedicate cercetării* prin îmbunătățirea coordonării politicilor și activităților naționale de cercetare;
- dezvoltarea unei *politici europene de cercetare* care nu se referă numai la finanțarea activităților de cercetare și care are în vedere și alte aspecte relevante ale altor politici de nivel național sau continental.

Europa are o tradiție statornică în ceea ce privește preocuparea pentru perfecționarea activităților de cercetare-dezvoltare-inovare. Echipele de profesioniști din comunitățile științifice europene continuă să atingă performanța în mod progresiv în diferite domenii ale științei și tehnologiei. Dar, deși sunt distribuite pe întreg continentul, eforturile lor se dispersează în absența unei rețele adecvate de cooperare. Se consideră că este imperios necesară o concertare a eforturilor pentru formarea unui sistem coerent al cercetării-dezvoltării-inovării. O astfel de structură a fost desemnată generic drept „*Spațiul European al Cercetării*” (*European Research Area - ERA*).

Planul de acțiune ERA presupune:

- elaborarea unor politici naționale și europene coerente;
- conturarea unei *viziuni comune în ceea ce privește politicile inovaționale;*
- asigurarea accesului tuturor regiunilor la investițiile suplimentare făcute în cercetare-dezvoltare-inovare;
- proiectarea unui *mix coerent de instrumente ale politicii inovaționale;*
- protecția proprietății intelectuale;
- reglementări specifice mediului *competițional;*
- strategiile de cercetare de la nivelul corporațiilor și organizațiilor, precum și managementul și susținerea financiară a acestora.

În același timp se militează și pentru constituirea unor instituții special dedicate sprijinirii inițiativei ERA. Un exemplu elocvent îl constituie *Consiliul European de Consultanță în domeniul Cercetării (EURAB-Research Advisory Board)*. Prin *Decizia nr. 531 din 27 iunie 2001* s-a hotărât crearea *Comitetului Consultativ European pentru Cercetare (EURAB)*. EURAB este un comitet consultativ independent creat la nivel înalt de Comisia Europeană pentru a furniza consultanță în proiectarea și implementarea politicilor inovaționale la nivelul UE.

Philippe Busquin apreciază că în primii trei ani de operare „EURAB a contribuit în mare măsură la conturarea unui anumit profil al politicii de cercetare la nivel european care se încadrează în agenda UE”. Cei 45 membri, provenind din 19 țări, au lucrat în mod independent pentru surmontarea diverselor probleme care țin de realizarea ERA (Spațiului European al Cercetării) și de utilizarea în acest scop a unor instrumente și programe de tipul Programelor Cadru VI & VII pentru Cercetare și Dezvoltare Tehnologică. Pe data de 25 iunie 2004, la Bruxelles, EURAB a reunit pentru a doua oară reprezentanți din 22 de țări. Principalele teme dezbătute au vizat: pregătirea *Programului Cadru VII (the Seventh Framework Programme for Research and Technological Development)*; crearea unui *Consiliu European al Cercetării*, evaluarea intermediară a Programului Cadru VI; identificarea relațiilor dintre cercetare și inovare. Cu acest prilej, Comisarul Philippe Busquin a apreciat că „*primii trei ani de activitate ai EURAB 1 au constituit un*

real succes” și că „EURAB 2 va trebui să pornească de la experiența acumulată și va trebui să se implice activ în pregătirea Programului Cadru VII și a posibilelor acțiuni ulterioare în domeniul politicilor inovatoare”.

EURAB va trebui să ofere consultanță pentru îmbunătățirea activității de cercetare europeană, în mod special în anumite domenii, precum și pentru atingerea excelenței în activitățile inovatoare, considerate a fi unul dintre factorii esențiali ai competitivității. EURAB 2 pune un accent deosebit pe dezvoltarea unei viziuni și a unui plan de acțiuni pe termen lung (la nivelul anului 2025 și după). EURAB a contribuit în mod fundamental la ratificarea unor documente europene precum „Convenția legată de viitorul Europei”, care a sugerat „conturarea unei viziuni a unei societăți bazate pe cunoaștere”.

1.3. Planul de acțiuni al Uniunii Europene în domeniul cercetării-dezvoltării și inovării

Pentru atingerea obiectivului *Barcelona investițiile în cercetare la nivel european* vor trebui să crească cu o rată medie anuală de 8%, din care 6% pentru cele publice și, respectiv, 9% pentru cele private. Consiliul European din martie 2003 a solicitat Comisiei să prezinte un plan de acțiune, plan care a fost pregătit pe baza unei largi consultări cu instituțiile europene, cu statele europene, membre sau candidate.

Planul de acțiune conține patru seturi de acțiuni mai importante:

- *Un prim set de acțiuni* urmărește asigurarea unui mix de măsuri politice consistente și eficiente. Se are în vedere în acest sens crearea unui număr de *platforme tehnologice europene* (ETP – „*European technology platforms*”), care își propun să reunească organizații din industrie, cercetare, grupuri de utilizatori etc. în jurul unor tehnologii-cheie pentru a facilita implementarea unei *strategii comune de dezvoltare* și pentru dezvoltarea și utilizarea acestor tehnologii în Europa.

- *Un al doilea set de acțiuni* își propune să îmbunătățească în mod considerabil sprijinul și susținerea publică acordate cercetării și inovării. Pentru a putea investi în cercetare, întreprinderile din Europa vor trebui să beneficieze de echipe excelente de cercetători, de puternice și solide activități de cercetare fundamentală bine articulate cu cele din industrie, precum și de un sprijin financiar efectiv, inclusiv prin apelarea la anumite măsuri fiscale. Planul de acțiune are în vedere acțiuni de: îmbunătățire a managementului și dezvoltării carierei cercetătorilor; de apropiere a cercetării din domeniul public de cel industrial și de dezvoltare și explorare a potențialului european și național al instrumentelor publice financiare.

- *Un al treilea set de acțiuni* se adresează unei posibile și necesare creșteri a nivelului public de finanțare a cercetării. Astfel de acțiuni se concentrează asupra încurajării și monitorizării redirectionării bugetelor publice

și, respectiv, a utilizării tuturor posibilităților de sprijinire publică a cercetării-dezvoltării și inovării.

- *Un ultim set de acțiuni* are în vedere îmbunătățirea mediului de cercetare și inovare din Europa: protecția proprietății intelectuale, reglementările specifice competiției, piețelor financiare, măsurilor fiscale și tratamentul de care se bucură cercetarea în companii și organizații (sub aspectul managerial și al diverselor practici). De exemplu, prin acest set de acțiuni s-a stabilit ca obiectiv ca fiecare student din domeniul științei, ingineriei și afacerilor să beneficieze de o instruire de bază în domeniul protecției proprietății intelectuale și al transferului tehnologic.

Planul de acțiuni marchează însă doar începutul procesului. Progresul obținut pe traseu va fi monitorizat de Comisia Consiliului European, care va oferi pe această bază o serie de orientări ulterioare pentru a menține Uniunea pe traseul propus. Cu toate acestea, timpul este scurt, iar decalajele par să se adâncească față de unii dintre competitorii UE și în special față de SUA. *Decalajul estimat la nivelul investițiilor în cercetare între SUA și Uniunea Europeană* este apreciat la 130 miliarde de euro pe an și se pare că are tendința de a se acutiza, putând avea consecințe alarmante pe termen lung asupra potențialului de inovare, de creștere și de ocupare din Europa. În ceea ce privește susținerea din fonduri private a cercetării decalajul este de 105 miliarde de euro, iar pentru finanțarea publică de 25 miliarde de euro. Aceste decalaje dintre UE și SUA în domeniul inovării sunt sesizabile și în raport cu una dintre dimensiunile scorului de la Lisabona.

Implementarea acestui plan de acțiuni, începută imediat după conturarea acestuia la toate nivelurile, va trebui să fie însoțită de o *viziune clară*, care să facă din inovare, creativitate și cunoaștere veritabile „*chei ale succesului*” la nivel european.

Monitorizarea politicii inovatoare în Uniunea Europeană

Monitorizarea politicii inovatoare constituie o problemă tot mai complexă și o preocupare dominantă. Intrarea celor zece noi state la 1 mai 2004 a presupus integrarea acestora în cadrul inițiativelor de tip „*TrendChart*” și apelarea la politici de monitorizare. Prin intermediul rețelei de monitorizare „*The TrendChart policy monitoring network*” se urmărește dezvoltarea măsurilor specifice *politicii inovatoare în 33 de țări europene*.

O *măsură de politică inovatoare* se poate defini prin intermediul acelor activități care mobilizează:

- resurse (financiare, umane, organizaționale) prin inovațiile orientate spre programe și proiecte;
- informații grupate în raport cu activitățile inovatoare;
- procesele instituționale (acte legale, reglementări) proiectate astfel încât să permită explicitarea influenței mediului asupra inovării.

Dimensiunea europeană a inovării. Proiectarea unui mix coerent de instrumente ale politicii inovatoare la nivel comunitar, național, regional, sectorial și organizațional

Proiectarea și implementarea unui mix adecvat de politici la nivelul UE, precum și la nivel național și regional constituie o adevărată *provocare* pentru autoritățile publice. Pentru optimizarea mixului unor astfel de politici se recomandă identificarea punctelor „tari”, dar și a celor „slabe”, specifice sistemelor naționale sau regionale de cercetare și inovare, precum și luarea în considerare, acolo unde se pretează, a problemelor sectoriale specifice. Acest fapt reclamă o coordonare efectivă între diversele departamente sau ministere implicate.

Îmbunătățirea *eficacității acțiunilor publice de promovare a cercetării și inovării* prin proiectarea unui mix de politici care utilizează diverse instrumente cât mai coerente și care interacționează cu politicile aplicate la nivelul altor țări sau la nivel european, în special pe baza diseminării informațiilor învățate printr-un proces deschis de coordonare descris prin inițiativa „Implementation: all levels, with Commission support for the open process of co-ordination”.

Rolul *fondurilor structurale* în promovarea și finanțarea multora dintre aceste politici este semnificativ. Relevante sunt și *politicile inovatoare regionale*, precum și inițiativele de cooperare europeană între diverse *sisteme naționale inovatoare*. În raport cu obiectivul ambițios de la Lisabona este semnificativă și coordonarea acțiunilor la toate cele trei niveluri (regional, național și european). Un astfel de punct de vedere a fost exprimat pe data de 8 octombrie 2004 la Conferința „Oxford Handbook of Innovation”, unde s-au dezbătut rezultatele obținute în cadrul proiectului TEARI (*Towards a European Research Area of Research and Innovation*). Profesorul Jan Fagerberg de la *Centre for Technology Innovation and Culture* al Universității din Oslo a subliniat că „concentrarea exclusivă asupra cheltuielilor și investițiilor făcute în cercetare-dezvoltare în loc să se pună accentul pe inovare și pe setul amplu de factori care o influențează, echivalează cu insistență asupra simptomului de manifestare a unei boli în loc să ne preocupăm de boala în sine” (*Innovation policy: updating the Union’s approach in the context of the Lisbon strategy*). Se consideră că o mare provocare contemporană vizează transformarea celor mai „cheltuitori” din sectorul public, precum cei din educație, sănătate, comunicații, energie etc. în veritabili „susținători ai inovației”.

Politicile inovatoare, alături de *politicile industriale ale Europei lărgite* (*Communication on industrial policy in an enlarged Europe*) și de *Cartea verde a inițiativei antreprenoriale* (*Green Paper on entrepreneurship*), formează un cadru coerent pentru dezvoltarea politicii la nivelul întreprinderii care poate contribui la stimularea

competitivității companiilor. Firmele și organizațiile vor manifesta o tendință de sporire a investițiilor făcute în cercetare numai dacă vor putea obține beneficii concrete pe baza rezultatelor acestei activități. Ele vor trebui să dispună de resurse umane cu un înalt nivel de calificare și de o bază de cercetare solidă, însoțite și susținute prin condiții favorabile, precum și printr-un sistem adecvat de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală și printr-un mediu competitiv de cercetare, bazat și pe piete financiare și pe reglementări fiscale „prietenoase”.

Politicile naționale și regionale destinate gestionării „clusterelor” și promovării activității creative și asigurării unui avantaj competitiv sustenabil pe termen lung

În Europa regiunea considerată a fi cea mai dezvoltată în raport cu obiectivul Lisabona este cea nordică. Ni se pare inedită experiența acumulată în această regiune în ceea ce privește colaborarea în politicile inovatoare regionale.

La întrunirea anuală a Consiliului Miniștrilor Industriei și Comerțului din țările nordice care a avut loc în septembrie 2004, s-a propus pentru țările nordice un program de colaborare viitoare în domeniul politicilor inovatoare (Per Koch, Siri Aanstad, *Step Centre for Innovation Research, Norway, TrendChart Policy Monitoring Network, Nordic countries*). S-a exprimat acordul tuturor participanților cu această propunere menită să propulseze regiunea nordică în primele rânduri pe arena internațională în domeniul cercetării-dezvoltării-inovării și creșterii economice.

Planul de colaborare propus a definit următoarele *trei inițiative* în următoarele domenii pentru *perioada 2005-2010*:

- cooperarea transnațională la nivel strategic și politic. Obiectivul urmărit vizează dezvoltarea unui proces de învățare reciproc benefic care să promoveze mai mult politicile inovatoare în țările nordice;
- armonizarea transnațională a diverselor sisteme inovatoare de operare la nivel național. Obiectivul urmărit este de a se crea oportunități mai multe și calitativ mai bune pentru companii și pentru alți importanți promotori și actori ai politicilor inovatoare, precum și explorarea unui spectru mai larg de resurse de finanțare, de contacte intermediare de *rețele ale cunoașterii* care să interconecteze rețelele interne din țările nordice;
- dezvoltarea unor inițiative care să „spargă reperele tradiționale” și care să promoveze noile idei în cadrul unor rețele care să reunească mai multe companii în raport cu criteriile care să țină cont de produse și de anumite teme comune, precum și de posibilitatea *constituirii unor cluster geografice pentru stimularea inovațiilor*.

Toate aceste inițiative au la bază *efectul sinergetic pozitiv* care poate rezulta ca urmare a cooperării în țările nordice. Procesul propriu-zis a fost prefigurat încă din iunie 2002, când *Consiliul Ministerelor Educației și Cercetării din țările nordice* a decis publicarea *Cărții Albe a cercetării și inovării în țările nordice*. Aceasta a fost publicată în octombrie 2003 și a reunit studii care au analizat atât situația curentă, cât și dezvoltarea unor pachete de propuneri de activități care să *transforme țările nordice într-o regiune lider în domeniul cercetării și inovării la scară planetară*. Accentul în această primă inițiativă a fost pus pe colaborarea de la nivel universitar stârnind reacții controversate, întrucât s-a considerat că nu trebuie neglijat nici sectorul privat de afaceri de la nivelul organizațiilor și întreprinderilor inovative. În acest sens inițiativa din 2004 este salutară, întrucât sugerează o extensie largă a programelor de colaborare dintre țările nordice din perspectiva reunirii eforturilor din mediul academic și de afaceri.

Asigurarea coerenței în dezvoltarea politicilor la nivel național și european

O coordonare deschisă a procesului în raport cu obiectivele Lisabona va facilita procesul de învățare și de concertare a eforturilor statelor membre în acțiunile menite să asigure nu numai *sporirea cantitativă a investițiilor făcute în cercetare*, ci și o îmbunătățire a acestora sub aspect *structural-calitativ*.

Este necesară și creșterea performanței și a eficacității acestor acțiuni prin asigurarea, pe baze de voluntariat, a unei mai mari consistențe și interacțiuni într-un *parteneriat autentic* cu alte țări și în *conexiune sinergică cu acțiunile de la nivel comunitar*. În același timp, pentru monitorizarea progresului obținut în raport cu obiectivele prevăzute se preconizează îmbunătățirea metodelor și a sistemelor de indicatori care nu numai că vor trebui să fie cu mult mai relevanți pentru acest proces, dar vor trebui să fie construiți într-o viziune holistă, integratoare ca seturi de indicatori interconectați.

În raport cu orientările și obiectivele definite la Lisabona în martie 2000, aplicarea unor metode deschise de coordonare în tot ceea ce antrenează inițiativele de tipul „3% din PIB” va atrage după sine un proces consistent și continuu de monitorizare, precum și un mecanism de raportare a inițiativelor și progresului făcut la nivel național. De altfel multe dintre statele membre ale UE, dar și a celor candidate și-au stabilit proprii „tinte” în raport cu obiectivele Lisabona și Barcelona. Translatarea acestor obiective sub forma unor obiective naționale în tandem cu un set de strategii, programe și planuri de acțiune trebuie însă nuanțată în raport cu situația specifică și cu prioritățile de la nivel național.

Din perspectiva ERA (*Spațiul European al Cercetării*), care *interconectează sinergic* cu *Spațiul European al*

Învățământului Superior, semnificative sunt și inițiativele legate de implicațiile obiectivelor 3% din PIB asupra resurselor umane. În acest sens se pune accent pe accelerarea implementării acelor acțiuni menite să *stimuleze mobilitatea internațională a cercetătorilor*. Fundamentarea *procesului deschis de coordonare a acțiunilor în planul dezvoltării resurselor umane în știință și tehnologie* a devenit imperios necesară și datorită implicațiilor care decurg din implementarea obiectivului „3% din PIB”, ca o extensie a procesului existent care sugerează stimularea mobilității (*Implementation: Member States and acceding countries with support from the Commission*, 2003).

Complementaritatea și consistența diverselor măsuri va putea fi asigurată prin procesul de învățare și cooperare mutuală în ceea ce privește politicile inovaționale, aspect subliniat prin *comunicatul asupra politicilor inovaționale*.

Se pune un accent tot mai mare pe „*deschiderea*” cadrului general de abordare a politicilor inovaționale prin extensia acestora inclusiv la nivelul *stimulării inițiativei antreprenoriale la nivelul întreprinderilor și organizațiilor, care vor trebui să fie într-o cât mai mare măsură inovative*. Economia creativă se fundamentează pe industrii, organizații și oameni creativi. Ca o dovadă în plus a preocupărilor conturate la nivel european în acest sens menționăm organizarea, între 5 și 7 decembrie 2004, la Stuttgart și Karlsruhe, în Germania, a celui de-al patrulea *Forum European pentru Întreprinderile Inovative* organizat de *Comisia Europeană pentru Întreprinderi*. Cu acest prilej s-a reliefat *importanța politicilor inovaționale și a întreprinderilor inovaționale la nivel european*.

Politicile inovaționale la nivelul organizațiilor și întreprinderilor inovative

„*The Enterprise Policy Scoreboard*” monitorizează progresul înregistrat în îmbunătățirea mediului de afaceri din Uniunea Europeană. Dezvoltările pozitive au în vedere o sporire a proporției absolvenților din învățământul de nivel terțiar cuprinși între 20-29 ani, o creștere a așa-numitelor rețele de afaceri de tip „*business angel*”.

Rețelele contribuie la sporirea *eficienței industriei*, alături de progresul în domeniul e-guvernării, în reducerea ajutorului acordat de stat.

Studiul a evidențiat că întreprinderile din Europa și în special IMM-urile se confruntă cu un deficit de forță de muncă înalt calificată. Măsura în care capitalul uman este disponibil este un factor esențial pentru competitivitatea întreprinderilor. Datele pentru anii 2000 și 2001 au relevat că proporția absolvenților de nivel terțiar din grupa de vârstă 20-29 ani a crescut în majoritatea statelor membre; totuși, decalajul față de SUA rămâne substanțial. Chiar dacă *ponderea absolvenților cu studii științifice și tehnologice în numărul total al absolvenților este în mod semnificativ mai mare în UE față de SUA*, acest număr este

mai mic atunci când se compară cu populația în ansamblu, deoarece proporția absolvenților învățământului de nivel terțiar este mai mică. *S-au înregistrat unele progrese și în creșterea ratei de participare la educația de-a lungul întregii vieți.* În anul 2002, doar 8,4% din populația analizată cuprinsă în grupa de vârstă 25-64 ani a participat în unele forme de instruire în cele patru săptămâni în care s-a făcut studiul în țările membre UE. Doar în Regatul Unit, Finlanda, Danemarca, Suedia și Olanda educația de-a lungul întregii vieți depășește „ținta” de 12,5% stabilită la nivelul anului 2000. În toate celelalte țări ratele de participare se situează cu mult sub acest nivel; în unele țări (Grecia, Franța și Portugalia) rata de participare a stagnat sau chiar s-a redus în 2002.

„Ținte cantitative” în raport cu „The Enterprise Policy Scoreboard”

Proiectul „*The Quantitative Targets Project*” este un proiect comun al *DG Enterprise* și al statelor membre lansat în toamna anului 2001 (*Quantitative Targets in Enterprise Policy, Steps towards the Lisbon Objectives*, Commission Staff Working Document, SEC 1214 of 7/11 2002). Statele membre s-au angajat la atingerea a 75 de ținte incluse în domeniile din „*Enterprise Policy*”. „*The Enterprise Policy Scoreboard*” constituie o parte a preocupărilor menite să susțină dezvoltările de competitivitate, completând cadrul specific „*European Competitiveness Report*” (European Commission, *European Competitiveness Report 2001*, SEC 1705 și European Commission, *European Competitiveness Report 2002*, SEC 528 *Innovation Scoreboard*, European Commission, *European Innovation Scoreboard*, 2002, SEC1349).

Agenda europeană pentru sprijinirea inițiativei antreprenoriale și a competitivității

În ceea ce privește înlesnirea unei stări de spirit în favoarea antreprenoriatului, este vorba, în principal, de revizuirea abordării educației antreprenoriale din UE, cu scopul ca antreprenoriatul să dobândească o importanță tot mai mare în programele educaționale. Cu toate acestea, așa cum am arătat în începutul studiului, asigurarea unei educații antreprenoriale de înaltă calitate pentru toți studenții din UE, așa cum se intenționează, nu garantează intensificarea manifestărilor antreprenoriale, nici succesul

acestora. Dincolo de acest aspect, starea de spirit antreprenorial ar trebui interpretată mai degrabă prin prisma inițiativelor antreprenoriale, deci prin acțiune, nu la un nivel imaginativ, de normativ sociocultural.

Studiile empirice arată existența unui procent relativ redus al firmelor noi și rate de dezvoltare scăzute. Doar 47% dintre europeni spun că ar prefera să își demareze propria afacere în comparație cu situația de a fi angajații unei firme (*Studiul Eurobarometru, 2003: Eurobarometer Flash*, nr.146, 2003). S-ar putea spune că acest deficit antreprenorial este consecința previzibilă a politicilor paternaliste și de natură socială implementate sistematic de guvernele tot mai mult sociale și tot mai puțin democratice ale celor mai dezvoltate țări europene. De fapt, modelul economiei europene nu are în centrul său piața, ci este construit prin și în jurul politicilor și bugetelor guvernamentale, ceea ce erodează inițiativa privată, spiritul de întreprindere și chiar sentimentul de independență economică.

Inovarea și difuzarea cunoștințelor sunt componente-cheie ale unei economii competitive. Progresul din acest domeniu este monitorizat cu regularitate prin „*European Innovation Scoreboard*”-EIS. O serie de indicatori arată că UE va trebui să își sporească performanțele. Cu toate acestea, în cadrul statelor membre ale UE variația de performanță este semnificativă.

În ultimii ani accentul s-a pus pe încercarea de a stabili sisteme inovaționale coerente (infrastructuri inovaționale) atât la nivel național, cât și la nivel european. Comisia Europeană a publicat un mare număr de studii, cercetări și rapoarte legate de problemele inovaționale pentru a monitoriza performanțele și politicile inovaționale (European Commission: *European Innovation Scoreboard 2003*). În domeniul *inovării și difuzării cunoștințelor există 23 de ținte și obiective naționale* care evidențiază direcția ambițioasă a statelor naționale de a contribui la viziunea comună europeană formulată la Lisabona (European Commission: *Innovation Papers* No.33).

În concluzie, cercetarea, dezvoltarea și inovarea sunt importante pentru politicile din statele membre ale UE. Noile cunoștințe care conduc la noi produse și procese sunt un determinant cheie al competitivității, al creșterii productivității și al creării de avuție. *Cercetarea, dezvoltarea și inovarea se află în centrul strategiei de la Lisabona.*

Bibliografie

- Brown, D. (1997). *Innovation Management Tools*, A Review of Selected Methodologies, Published by European Commission, Directorate General XIII
- Devlin, K. (2001). *Info sense, Turning Information into Knowledge*, W.H. Freeman and Company, New York
- Drucker, P.F., „The Age of Social Transformation”, in *The Atlantic Monthly*, November, 1994
- Duchene G., Rusin P., Turlea G. (2002). *Entrepreneurship and Institutions in Transition*, ACE Discussion Papers
- EC (2001a), *Building an innovative economy in Europe*, www.europa.eu.
- EC (2001b), *Innovation Policy Issues in Six Candidate Countries: The Challenges*
- EC (2001c), *Statistics and Innovation in Europe*, www.europa.eu
- EC (2001d), *Enterprises in Europe*, EU Publishers
- EC(2001e), *Report on the Candidate Countries' Measures to Promote entrepreneurship and competitiveness*, Commission staff working paper Brussels, 20.12.2001 SEC (2001) 2054
- EC (2001f), *Report on the Candidate Countries measures to promote Entrepreneurship and Competitiveness*, Commission Staff Working Paper, SEC(2001), 2054
- EC (2001g), *Building an Innovative Economy in Europe*, EUR 17043, *A review of 12 studies of innovation policy and practice in today's Europe* Enterprise Directorate- General EUR 17043
- EC(2001h), *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Implementation of the Risk Capital Action Plan*
- EC(2001j), *Steps towards Enterprise Europe*, Enterprise DG Work Programme
- EC(2002), *Corporation Tax and Innovation: Issues at Stake and Review of EU Experiences in the Nineties*, European Commission, DG Enterprise, Innovation papers No.19, 2002
- Ferranti, D. de, Perry, G.E., Lederman, D., Maloney, W.F. (2001). *From Natural Resources to the Knowledge Economy*, Trade and Job Quality, World Bank
- Gordon, R.J., „Does the 'New Economy' Measure up to the Great Inventions of the Past?”, *Journal of Economic Perspectives*, 2000, Fall
- Grossman G.M., Helpman E. (1991). *Innovation and Growth in the Global Economy*, Guidelines for Moving Innovations Into Practice - CERF's International Symposium
- Henriquez, C., Verheul, I., Knaap, I., van der, Bischoff, C. (2001). *Determinants of Entrepreneurship in France: Policies, Institutions and Culture Policies*, August, Research undertaken by the Institute for Development Strategies, Indiana University
- Jinaru, A., Caragea, A., Colceag F. (2001). *Către o Uniune Europeană lărgită prin Uniunea Europeană a Noii Economii*, în volumul *Un Concept Românesc privind Viitorul UE*, Editura Polirom, Iași
- Kelly, K. (1998). *New Rules for the New Economy: 10 Ways the Network Economy is Changing Everything*, London, Fourth Estate
- Kuklinski, A., Orłowski, W.M. (2000). *Knowledge-Based Economy*, The Global Challenges of the 21st Century, Warszawa
- OECD (2001a), *Science, Technology and Industry Scoreboard*
- OECD (2001b), *The New Economy: Beyond The Hype*, Final Report On The OECD Growth Project; Meeting Of The OECD Council At Ministerial Level
- Radosevici, S., „Regional Innovation Systems in Central and Eastern Europe: Determinants, Organizers and Alignments”, *Journal of Technology Transfer*, No. 27, 2000, Kluwer Academic Publishers, Netherlands
- Knowledge-based Economy – Romanian Position Paper (2002) – Issues Paper for the 19-22 February 2002 World Bank Conference, Paris*
- Shah, S. (2002). *Innovation Strategies in Central Europe: A Corporate Perspective*, Paper presented at SSES Conference, 22nd March
- Thesmar, D., and Thoening, M., „Creative Destruction and Firm Organization Choice”, *The Quarterly Journal of Economics*, November, 2000
- UNCTAD (2000). *Country Export Potential Profile. Information Technology. Romania*
- Verspagen, B. (2000). *Economic Growth And Technological Change: An Evolutionary Interpretation*, Eindhoven Centre for Innovation Studies (ECIS), Eindhoven University of Technology and Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology (MERIT)

Surse on line

- <http://europa.eu.int/comm/enterprise/innovation/communication.htm>
Commission Communication on Innovation 2000
- <http://www.cordis.lu/innovation-smes/communication2000/home.html>
- Innovation Tomorrow (2002), policy study, financed by the European Commission
- http://www.cordis.lu/innovation-policy/studies/gen_study7.htm

- Green Paper on Entrepreneurship in Europe (2003)
- http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/green_paper/index.htm
- Communication “Industrial Policy in an Enlarged Europe”
- http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/industry/policy.htm